O‘SMIRLIK DAVRIDA SHAXSIY IDENTIFIKATSIYANING SHAKLLANISHI

Matmurodov Sanjarbek Jaloldinovich

Mingbuloq tumani 34-maktab psixologi

Annotatsiya: Ushbu maqolada o‘smirlik davrida shaxsiy identifikatsiyaning shakllanishi psixologik jihatdan tahlil qilinadi. O‘smirlik inson hayotidagi murakkab va o‘zgarishlarga boy davr bo‘lib, bu bosqichda shaxs o‘z “Men” konsepsiyasini shakllantiradi, o‘z qiziqishlari, qadriyatlari va hayotiy maqsadlarini aniqlashga harakat qiladi. Maqolada shaxsiy identifikatsiya jarayoniga ta’sir etuvchi ijtimoiy, oilaviy va psixologik omillar yoritilib, tengdoshlar guruhi, oila muhiti va jamiyatning roli tahlil qilinadi. Shuningdek, o‘smirlarning o‘zini anglash jarayonidagi ichki ziddiyatlar va ularni bartaraf etish yo‘llari ham ko‘rib chiqiladi. Maqolada shaxsiy identifikatsiyaning sog‘lom shakllanishi shaxsning kelajakdagi ijtimoiy faolligi va hayotiy muvaffaqiyatiga ijobiy ta’sir ko‘rsatishi asoslab beriladi.

Kalit so‘zlar: o‘smirlik davri, shaxsiy identifikatsiya, “Men” konsepsiyasi, o‘zini anglash, qadriyatlar, ijtimoiy muhit, tengdoshlar ta’siri, psixologik rivojlanish, oila, shaxs shakllanishi.

Kirish

O‘smirlik davri inson hayotining eng murakkab, o‘zgarishlarga boy va psixologik jihatdan muhim bosqichlaridan biri hisoblanadi. Ushbu davrda nafaqat jismoniy rivojlanish, balki shaxsning ichki dunyosi, qadriyatlari, qarashlari va o‘zini anglash jarayoni ham jadal shakllanadi. Aynan shu bosqichda shaxsiy identifikatsiya,

ya’ni o‘z “Men”ini anglash va uni barqarorlashtirish jarayoni faol kechadi. Shaxsiy identifikatsiya — bu individning o‘zini boshqalardan ajratib turuvchi xususiyatlarini anglash, o‘z imkoniyatlari, qiziqishlari, qadriyatlari va hayotiy maqsadlarini belgilash jarayonidir. O‘smirlik davrida bu jarayon o‘ziga xos murakkablikka ega bo‘lib, o‘smirlar ko‘pincha ichki ziddiyatlar, o‘zini izlash holatlari va qaror qabul qilishdagi ikkilanishlarni boshdan kechiradilar. Bu holat ularning shaxs sifatida shakllanish jarayonining tabiiy qismidir. Zamonaviy psixologik tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, o‘smirlik davrida shaxsiy identifikatsiyaning shakllanishi bir nechta omillar bilan uzviy bog‘liqdir. Bular qatoriga oila tarbiyasi, ijtimoiy muhit, ta’lim jarayoni, tengdoshlar bilan munosabatlar hamda axborot texnologiyalarining ta’siri kiradi. Ayniqsa, tengdoshlar guruhi o‘smirning o‘zini anglash jarayoniga kuchli ta’sir ko‘rsatadi, chunki bu davrda ular ijtimoiy tan olinishga va o‘z o‘rnini topishga intiladilar. Shuningdek, oila muhiti ham shaxsiy identifikatsiyaning shakllanishida muhim rol o‘ynaydi. Ota-ona bilan munosabatlar, qo‘llab-quvvatlash darajasi va tarbiya uslubi o‘smirning o‘ziga bo‘lgan ishonchi hamda hayotiy qarashlariga bevosita ta’sir qiladi. Ijobiy oilaviy muhit o‘smirda barqaror “Men” konsepsiyasining shakllanishiga yordam beradi.

ASOSIY QISM

O‘smirlik davrida shaxsiy identifikatsiyaning shakllanishi murakkab psixologik jarayon bo‘lib, u insonning o‘zini anglash, o‘ziga baho berish va jamiyatda o‘z o‘rnini aniqlash bilan bevosita bog‘liqdir. Bu jarayon o‘smirning ichki dunyosida yuz beradigan o‘zgarishlar, ijtimoiy munosabatlar va tashqi muhit ta’siri asosida shakllanadi. Psixologik jihatdan bu davrda o‘smir o‘z “Men” konsepsiyasini izlash va mustahkamlash bosqichida bo‘ladi. Shaxsiy identifikatsiyaning muhim tarkibiy qismlaridan biri bu o‘zini anglashdir. O‘smir o‘zining qobiliyatlari, qiziqishlari, kuchli va zaif tomonlarini tahlil qilishga harakat qiladi. Bu jarayon doim ham barqaror

kechmaydi, chunki o‘smirlik davrida emotsional beqarorlik, tez o‘zgaruvchan kayfiyat va ichki ziddiyatlar ko‘p uchraydi. Shu sababli o‘smir ba’zan o‘zini yetarlicha baholamasligi yoki haddan tashqari yuqori baholashi mumkin. Shaxsiy identifikatsiyaning shakllanishida ijtimoiy muhit muhim rol o‘ynaydi. Ayniqsa, tengdoshlar guruhi o‘smir uchun asosiy referent guruh hisoblanadi. O‘smirlar ko‘pincha tengdoshlarining fikri va bahosiga katta ahamiyat beradilar, ular orasida o‘z o‘rnini topishga intiladilar. Shu jarayonda o‘smir ijtimoiy rollarni sinab ko‘radi, turli xulq-atvor modellari orqali o‘ziga mos keladigan shaxsiy obrazni shakllantiradi. Oila muhiti ham shaxsiy identifikatsiyaning shakllanishida hal qiluvchi omillardan biridir. Ota-onaning tarbiya uslubi, bolaga bo‘lgan munosabati va qo‘llab-quvvatlash darajasi o‘smirning o‘ziga bo‘lgan ishonchini belgilaydi. Demokratik va qo‘llab-quvvatlovchi oilaviy muhitda o‘smirlar mustaqil fikrlashga, o‘z qarorlarini qabul qilishga va o‘zini erkin ifoda etishga o‘rganadilar. Aksincha, haddan tashqari nazorat yoki befarqlik identifikatsiya jarayonini murakkablashtirishi mumkin.Ta’lim muassasasi ham o‘smirning shaxsiy identifikatsiyasini shakllantirishda muhim o‘rin tutadi. O‘qituvchilar bilan munosabatlar, o‘quv faoliyatidagi muvaffaqiyatlar va ijtimoiy faollik o‘smirning o‘ziga bo‘lgan bahosiga ta’sir ko‘rsatadi. Maktabda yaratilgan ijobiy psixologik muhit o‘smirning o‘z imkoniyatlarini to‘g‘ri baholashiga yordam beradi. Shuningdek, zamonaviy axborot texnologiyalari va internet muhiti ham o‘smirlik davrida shaxsiy identifikatsiyaga sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda. Ijtimoiy tarmoqlar orqali o‘smirlar turli model va qadriyatlar bilan tanishadilar, bu esa ularning dunyoqarashi va o‘zini anglash jarayonini kengaytiradi. Biroq bu jarayon ijobiy bo‘lishi bilan birga, salbiy ta’sirlarni ham keltirib chiqarishi mumkin, masalan, noto‘g‘ri ideal obrazlarni qabul qilish yoki o‘zini boshqalar bilan solishtirish. O‘smirlik davrida shaxsiy identifikatsiyaning shakllanishida yana bir muhim jihat bu qadriyatlar tizimining rivojlanishidir. O‘smir asta-sekin o‘z hayotiy qarashlarini shakllantiradi, nima to‘g‘ri va nima noto‘g‘ri ekanini anglashga harakat qiladi. Bu

jarayonda u jamiyat me’yorlarini o‘zlashtiradi va o‘zining shaxsiy pozitsiyasini belgilaydi.

O‘smirlik davrida shaxsiy identifikatsiyaning shakllanishi biologik, psixologik va ijtimoiy omillarning o‘zaro ta’siri natijasida yuzaga keladi. Bu jarayonning muvaffaqiyatli kechishi o‘smirning kelajakdagi shaxs sifatida barqaror, mustaqil va ijtimoiy jihatdan yetuk bo‘lib shakllanishiga xizmat qiladi.Bundan tashqari, maktab va o‘qituvchilarning ta’siri ham muhim ahamiyatga ega bo‘lib, ta’lim jarayonida o‘smirlarning qobiliyatlari, qiziqishlari va ijtimoiy ko‘nikmalari rivojlanadi. Bu esa ularning o‘zini anglash jarayonini yanada mustahkamlaydi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, o‘smirlik davrida shaxsiy identifikatsiyaning shakllanishi murakkab va ko‘p omilli psixologik jarayon bo‘lib, u insonning kelajakdagi shaxs sifatida shakllanishida muhim o‘rin tutadi. Bu davrda o‘smir o‘z “Men”ini anglash, o‘z qiziqishlari, qadriyatlari va hayotiy maqsadlarini aniqlashga intiladi. Aynan shu jarayon uning shaxsiy identitetini barqarorlashtirishga asos bo‘ladi. Shaxsiy identifikatsiyaning shakllanishida biologik yetilish bilan bir qatorda ijtimoiy muhitning ta’siri ham hal qiluvchi ahamiyatga ega. Oila, maktab, tengdoshlar guruhi hamda zamonaviy axborot muhiti o‘smirning o‘zini anglash jarayoniga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Ijobiy ijtimoiy muhit o‘smirda barqaror o‘ziga ishonch, mustaqil fikrlash va ijtimoiy faollikni shakllantiradi. Shuningdek, ta’lim jarayoni va pedagogik qo‘llab-quvvatlash ham shaxsiy identifikatsiyaning to‘g‘ri shakllanishida muhim omil hisoblanadi. O‘qituvchilar va psixologlar tomonidan beriladigan yo‘naltirishlar o‘smirning o‘z imkoniyatlarini to‘g‘ri baholashiga yordam beradi. Umuman olganda, o‘smirlik davrida shaxsiy identifikatsiyaning sog‘lom shakllanishi jamiyatda o‘z o‘rniga ega, mustaqil fikrlaydigan va ma’naviy jihatdan yetuk shaxslarni

tarbiyalashning muhim asosidir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Karimova V.M. **Pedagogik psixologiya.** – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018..
2. G‘oziev E.G‘. **Yosh davrlari psixologiyasi.** – Toshkent: O‘qituvchi, 2015.
3. Davletshin M.G. **Umumiy psixologiya.** – Toshkent: O‘zbekiston Milliy ensiklopediyasi, 2017.
4. Muslimov N.A. **Ta’lim jarayonida shaxs rivoji.** – Toshkent: Innovatsiya, 2019. *Ta’lim va rivojlanish*, 3(1), 33-40.
5. Vygotskiy L.S. **Tafakkur va nutq.** – Moskva: Pedagogika, 2016.
6. Shamsiev, B. (2022). Psixologik maslahat va treninglar maktabda. *Pedagogik amaliyot*, 5(3), 22-29.
7. Abduraxmonov F.X. **Ta’limda psixologik xizmat.** – Toshkent: Fan, 2021
8. Internet ma’lumotlari